

WONEN IN MEERDUIDIGHEID

ERKERHUIZEN #1 EN #2: OFFINGAWIER EN MIDLAREN

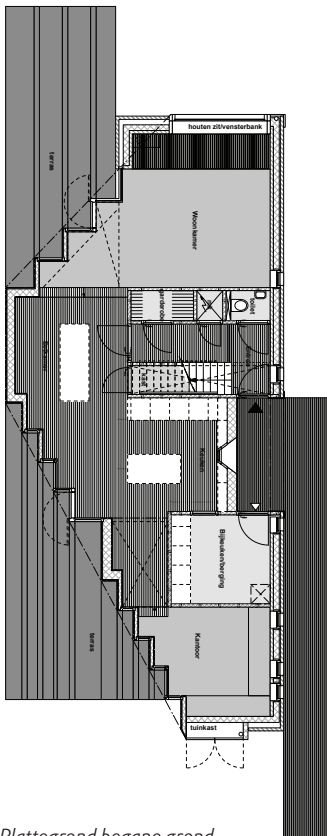

Voor de derde keer maakten we een rondtocht langs enkele projecten met architect Haiko Meijer van Onix NL. Hiervan vroegen ditmaal twee bijzondere plannen de aandacht: erkerhuizen in het Friese Offingawier en het Drentse Midlaren. Daarmee voegt het architectenbureau nieuwe vormen toe aan z'n groeiende woningtypologie van voor elk wat woons.

FOTO S: PETER DE KAN GRONINGEN

Erkerhuis #1 Offingawier. Verstaffeling zuidgevel. De opvouwing als van een landkaart geeft meer privacy en een betere zonoriëntering.

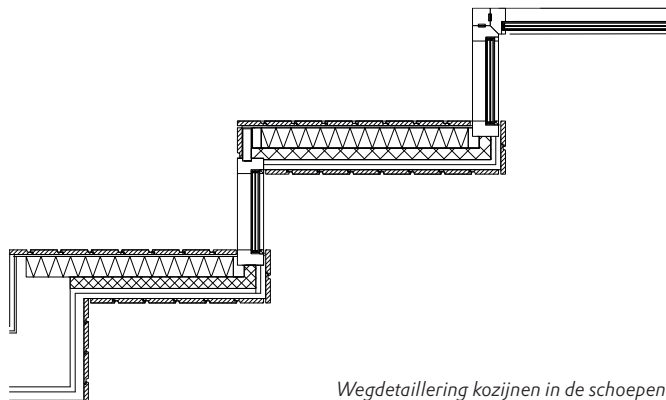

TEKENINGEN: ONIX NL GRONINGEN

Plattegrond begane grond.

De hoogverticale staffeling zorgt voor mooie caleidoscopische beeldeffecten.

Wegdetailering kozijnen in de schoepen.

Uit de vele publicaties over Onix NL-projecten in Het Houtblad, waaronder de *odyssees* in 2010 (nummer 5/2010) en 2013 (6/2013, 8/2013) kwam reeds als duidelijk beeld naar voren dat ze moeilijk onder één noemer te vangen zijn, maar er aan alle kanten uitsteken. Woon je nog wel waarin je woont? Of met een variant op Martinus Nijhoff: 'Woon maar, er staat niet wat er staat.'

Kameleonproduct Als jongen bouwde Meijer boomhutten in de Groningse bossen, een activiteit die hij ook als *bouwend architect* onverstoort voortzet. Daarbij is de kinderfantasie leidend. Zoals in schaduwen op de wand of wolken in de lucht allerlei figuren te herkennen zijn, zo geldt dat eigenlijk voor alle waarnemingen. Die vrijheid wil hij erin houden, veeleer dan als opperverstane volwassene te zakken in het moeras van starre opvattingen, te kakelen in clichés van monddoodheid of te smoren in het slop van idee-fixes. Het natuurmateriaal hout werd aldus geëxtrapoleerd naar architectuur: stammen zijn gebinten, kruinen daken, takken kozijnen en bossen steden. Het materiaaltekort waarmee de hutten werden gebouwd, leidde tot de stevige strohalm alles uit de plank als kameleonproduct te halen: constructie, gevel, kozijn, dak, trap, wand, plafond, kast.

Begripsverschuivingen Alles wordt ook tweesnijdend ontle(n)d aan historie-heden, functie-esthetiek, aanwezig-afwezig, perfect-imperfect en oud hout-nieuw hout. Wat resulteert, is vreemd vertrouwd, doordat allerlei begripsverschuivingen optreden. Een zoekend huis vindt z'n bestemming in een schuur en legt de zolder als een pet naast zich op de grond. Een traphuis bevat nul opgangen, maar wel een cascade van wentelende vloervelden die als een stelsel van beneden- en bovenkwarten aan elkaar zijn gekoppeld door drietredige opstapjes. Architectuur wordt landschap, wordt ruimte, wordt interieur, wordt megeameubel, wordt ornament. Of omgekeerd. Of door elkaar heen. Karnemelk geeft mosgevels. Gebinten zijn zo hol als een kies, maar daardoor wel prettig vervoerbaar in het nakende demontagetijdperk. Het kozijnloze raam vervloeit tot openwandruit. En kleine verveelruimtes als het toilet krijgen hun eigen uitkijkvenster.

Geïnnoveerde herschepping Op deze wijze ondergaan bouwvormen en -archetypen een experimentele, permanent doorgeïnnoveerde herschepping: de boerderij, schuur, schoorsteen, erker, plint, ... Waarheid of eeuwige schoonheid bestaan niet, maar wel kansen respectievelijk *dirty detailing*. Grenzen verdwijnen, het bestaande verkeert in z'n tegendeel, harmonie is anarchie, ernst ironie, hoofdstoots voetstoots. Het enige wat telt

bij deze onnavolgbare goochelarchitectuur, is: *vindt en gij zult zoeken*. Meijer expliciteert ten halve spottend, ten hele serieus: 'Ik keur de eenduidigheid van bestemmingsplannen en het Bouwbesluit sterk af. Door te veel regels kun je niets leuks of uitspattends meer doen. Ik wil de vraag blijven stellen wat wonen nu eigenlijk is. Wat is een huis hoegenaamd? Een voor- of achterhuis? Een zomer- of winterhuis? Een huis voor je dochter? Daar wil ik antwoorden op vinden, liefst steeds andere.'

Absurd normaal Omdat alle locaties in principe afwijken, vereist dat ook steeds andere woningtypes, zoals het Zoekende, Schuur-, Verschoven, Trap-, Schoorsteen- en Erkerhuis. De laatste drie vallen onder de uitvergroting van een woningonderdeel. Bij de woningtypologie past tevens een instrument als Gesneden Koek, waarbij delen van het volume horizontaal of verticaal kunnen worden afgesneden, al naar de omgeving suggesties doet. Hoe diende bijvoorbeeld het erkerhuis - te zien als *losse uitbouw* - zich aan? Hoegenaamd verloopt het ontwerpen bij Onix NL via logische stappen en laterale sprongen. Meijer: 'Beide erkerhuizen staan in een beschermd dorps-

VOOR ONIX BESTAAN GEEN MOEILIJKE LOCATIES OF OPGAVES

gezicht. Voor het behoud daarvan leidt dat tot een kleine korrel van de voorgevel aan de straatkant en veel diepte erachter. Je merkt dus niet dat er een groot huis staat.' De kleine korrel heeft de breedte van een erker. En ja, wat is dan nog een voorgevel? In zowel Offingawier als Midlarren verschrompelt die - absurd normaal - nog verder tot een tuinkast voor de opslag van gereedschappen.

Overhoekse oriëntatie Je wilt aan de straat wonen, maar ook niet te veel, dus dat resulteert in intiem open. Hét pluspunt van een erker is volgens Meijer dat het een mooie overhoekse oriëntatie geeft op de straat of de omgeving. 'Meestal zie je in woongebieden dat alle woningen parallel aan elkaar zijn geschakeld. Dan kijk je alleen plat rechtuit tegen zijmuren aan. Het Erkerhuis is dus een enorme verrijking. In het geval van Offingawier kijk je achter in de woning schuin naar een kerkje aan de overkant van de straat.' In deze opzet kunnen de lange zijgevels ook voor- en achtergevel worden. Voor Onix bestaan geen moeilijke locaties of opgaves. 'Ik ben nu bezig met het eerste Knikkende Huis dat eigenlijk net als het Erkerhuis valt onder de categorie Longhouse. Op de kavel staat een klein gebouwtje en daar heb ik de woning gewoon

De formelere, kaarsrechte noordgevel. Als verwijzing naar de staffelingengevel liggen een paar bosjes zwartaluminium langkozijnen in het baksteenzwart. De straat-/voorgevel is een tuinkast.

FOTO'S: PETER DE KAN GRONINGEN

De linkerkant van Erkerhuis Midlaren is het openst met grote ramen bij keuken/eetkamer, verdiepingshoge openslaande deuren bij de woonkamer en kleinere ramen op de etage.

Het interieur van Erkerhuis Midlaren doet zich voor als één open ruimte die zich vrijuit alle kanten op beweegt.

omheen geknikt. Een simpele ingreep, met veel meer beleving. De opdrachtgevers waren meteen verliefd.'

ERKERHUIS #1 OFFINGAWIER (2018)

Bij het ontwerp van dit erkerhuis (Fiifgeawei 17; woonoppervlakte 163 m²) was ook ex-partner Alex van de Beld nog betrokken. Je zou het kunnen zien als een longhouse, waarvan aan de uiteinden van één langsgewelfde schuin vlakken zijn afgesneden, waardoor de vorm van een overmaatse erker resteert. Het sterk uitgetrokken asymmetrische zadeldak, de flauwe v-vorm van de zuidgevel en de verdiepingshoge staffelingen die erin zijn uitgesneden, geven een getordeerde gevoelsvertaling.

Friese paard Er wordt rust in gebracht, doordat alles in zwart is uitgevoerd: verticale gevelbekleding van fijnbezaagd lariks (Dumowood channelsiding; 21 x 168 mm), dakpannen en bakstenen. In dit laatste materiaal is de veel formelere, kaarsrechte noordgevel met entree uitgevoerd. Voor de herkenning is de voordeur wel gevangen in een brede blankhouten nis aan een kort talud. Als lichte verwijzingen naar de staffelingen aan de andere kant liggen een paar bosjes zwartaluminium langkozijnen verticaal in het baksteenzwart. De eenheidskleur maakt de woning tot een abstract volume dat niettemin wonderwel past binnen de dorpsbouw eromheen, al is het contrast met wat er eerder stond wel maximaal: een oud boerderijtje. 'Wel erg zwart,' moppert de buurman als een ver onweer. De kleur wil ook een lofzang brengen aan het zwarte

Friese paard, waarvan er een paar in de aanpalende wijdromend hun hoofd laten hangen aan een denkbeeldige kapstok.

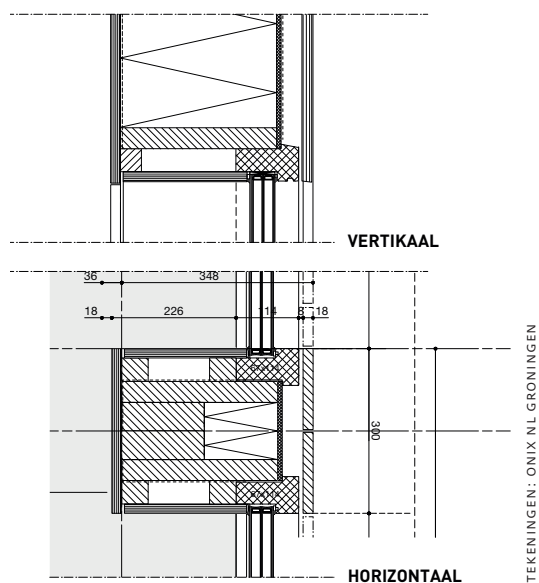
'Jammen' met kleuren Door de verstaffeling plooit de gevel zich tot een harmonica van smalle en hoge kozijnen. De opvouwing als van een landkaart geeft meer privacy en een betere zonoriëntering. De segmentering deelt de zoninstraling op in banen, zodat je niet scheldend zit te puffen in je eigen huis. Meijer, trots relatief: 'Er staat inderdaad wel iets, toch zijn het gewoon ook planken. Wel gedurfd om het zo te doen! Wat die kozijnen betreft zag ik het beeld van grote schoepen voor me. Tevens is het een dynamisch spel van draaiende en gesloten delen.' De constructie is in kalkzandsteen (noordgevel) en hout-skeletbouw met stalen kolommetjes (zuidgevel), ertussen liggen betonvloeren, erop rust een hsb-dak. Op het achterterf bij de sloot staat nog een schuur in dezelfde stijl. Terugkerend naar het zwart - behalve met bekende bouwvormen en detailleringen vindt Meijer het wel zo leuk te 'jammen' met kleuren. 'Ook dat is een thema geworden. Je hebt de basiskleuren van beton, staal, hout en baksteen. Wat kun je daar verder mee? Zwart is niet zwart. Het heeft steeds weer een andere uitstraling, al

'WEL ERG ZWART,' MOPPERT DE BUURMAN ALS EEN VER ONWEER

naar ordening, structuur, textuur, weer en lichtval, zoals nat, droog, behaard, bezand, beschaduwd. Het kan zelfs zilverkleurig zijn.'

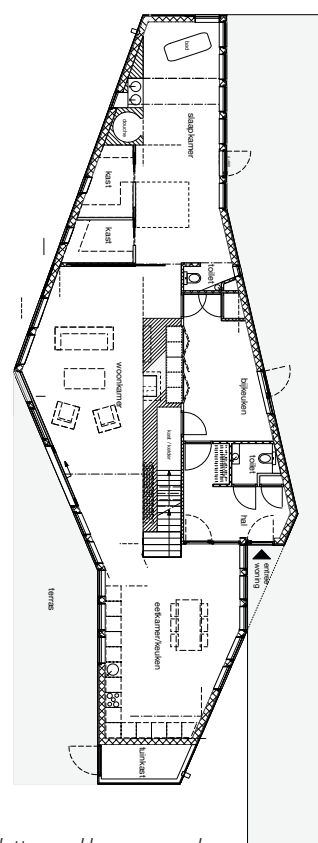
Andere snelheid Opmerkelijk is dat je bij het erkerhuis een andere snelheid van beleving hebt: van abstract en gesloten buiten ga je binnen over naar een leven van doorzicht en openheid. Anders gezegd, vanuit de publieke ruimte beweegt je sneller en ervaar je de gevel meer dicht, vanuit het privé is de beweging trager en wordt de schoepenkozijngewelf meer transparant. De buitenkant keert erin terug, doordat ook hier de kozijnen zwart zijn. De hoogverticale staffeling zorgt voor mooie caleidoscopische beeldefecten. Bewoner Johannes Bijzitter is uiterst tevreden, maar vindt de indeling met die langgerekte vorm niet praktisch. 'Een vierkante doos is makkelijker, maar dan mis je wel de aparte ruimtelijke ervaring.' De heilwens van een lang leven krijgt er een verschoven betekenis.

Wegdetailering van het kozijn in houten kolom.

De slaap- en badkamer lopen naadloos in elkaar over. Het bad is verzonken in de vloer. Vandaar kijk je met schone blik door laagramen naar buiten.

FOTO'S: PETER DE KAN GRONINGEN

Plattegrond begane grond.

Architect Haiko Meijer tekende (met ook hier een tuinkast-voorgevel) een slingerende plattegrond: zo ontstaat een veel rijkere, want overhoekse ervaring.

ERKERHUIS #2 MIDLAREN (2018)

Als een verschil tussen dag en nacht heeft deze woning (Groningerstraat 27a; woonoppervlakte 255 m²) een geheel blankhouten uitstraling. Ze is ook een stuk groter. De eigenaresse, directrice van een woningbouwvereniging, kwam uit een grote boerderij en wilde naar gewenning iets van gelijk formaat. De vrije hoogte in de woonkamer is 4 m. De ingenomen ruimte is een voormalig weilandje aan een doorgaande landelijke weg. Waar het ene erkerhuis bestaat uit verschillende zwarte materialen, is dit exemplaar aan de buitenkant monomaterieel uitgevoerd in onbehandeld FSC-louro preto (18 x 70/145 mm; geleverd door Van den Berg Hardhout Lopik) en binnen met lariks en Raditriplex (radiata pine). Met hout kun je nu eenmaal schitterend strak detailleren. De voorgevel aan de straatkant is eveneens een provocerende tuinkast. Het zadeldak is vanzelf krachtig asymmetrisch en loopt in twee richtingen weg. Meijer: 'Dat is onze hobby: de horizontale kniklijn niet overeen laten komen met de verticale. Dat leidt tot zachtere vormen.'

Overhoekse ervaring Wens was een lang huis met een puntdakje erop. Simpeler kan niet, maar een eerste

architect liep zich stuk op een afgekeurde gevel. De opdrachtgeefster ging bij Meijer te rade voor een juiste gevel, maar die begon liever opnieuw. 'Een gevel heeft altijd te maken met de context. Bij een lang volume op een lange kavel nemen de verhoudingen binnen-buiten altijd een vervelend eenzijdige vorm-contravorm aan. En een uniforme kap geeft binnen geen variatie in ruimtes op de verdieping.' Hij tekende een slingerende plattegrond met een asymmetrische ruit in het midden en twee smalle trapeziumachtigen onder en boven. Hij overtuigde de bewoners ervan dat zo een veel rijkere, want overhoekse ervaring van tuin, straat en omgeving ontstond. 'Ik zoek graag de extremen op. In een gesprek met opdrachtgevers merk ik dan wel of ze iets veiligs of iets bijzonders willen.' Als bij Offingawier was er het gezichtsbedrog van een kleine maat tussen de omringende bebouwingen, terwijl je binnen grootschalig leeft. In een vrij slank volume zit je aan weerszijden onmiddellijk aan de tuin in het ochtend- t/m avondzonnetje.

Kolossale plastic Vanaf de straat maakt Erkerhuis #2 een vrij gesloten indruk als je er recht voor staat. Aan de rechterkant opent het zich met verdiepingshoge ramen,

FOTO: PETER DE KAN GRONINGEN

Het interieur volgt het Onix-thema van het Megameubel. Achteraan de opgang naar de entresol met onder andere de slaap- en badkamer en, rechts vooraan, een werkplek.

waarachter zich de eetkamer/keuken bevinden, en de entreepartij. De linkerzijde is nog opener met grote ramen bij keuken/eetkamer, verdiepingshoge openslaande deuren bij de woonkamer en kleinere ramen op de etage. Het interieur volgt een ander Onix-thema, dat van het Megameubel. Het doet zich voor als één open ruimte die zich vrij alle kanten op beweegt. Materieel masseert zich op een gevulderde betonnen vloer een kolossale plastic van lariks plankjes en latjes (18 x 50 mm) en Radiplex-panelen over trappen, kasten, wanden en plafonds door de ruimte en de insteekverdieping. De kozijnen zijn weggedetailleerd voor de eenheid van abstractie. Als alle schuifdeuren openstaan, kijk je diagonaal door het huis heen.

Verhoogde kwaliteit Apart detail is dat de eerste traptreden naar de entresol van schoon beton zijn. Ook de slaap- en badkamer lopen naadloos in elkaar over. Het bad is verzonken in de vloer. Vandaar kijk je met schone blik door laagramen naar buiten. Elke ruimte

moet een verhoogde kwaliteit hebben, vindt Meijer. Daarom heeft ook het toilet haar eigen raampje. Erkerhuis Midlaren is door de architectonische opzet overvloedig ruimtelijk en door de landschappelijkheid van materialen een bekoring van knusheid en warmte. •

HANS DE GROOT

CO₂-VOETAFDruk

In de twee erkerhuizen is onder andere 57,75 m³ hout toegepast (Offingawier: 5,78 m³ vuren, 3,44 m³ lariks, 1,1 m³ OSB; Midlaren: 17,37 m³ vuren, 17,21 m³ radiata pine (Araucotriplex, Radiplex), 8,0 m³ louro preto, 3,0 m³ lariks, 1,85 OSB). Dit betekent een CO₂-vastlegging van **40.948 kg**. Het compenseert de uitlaatgassen van een middenklassenauto over **344.096 km** of het jaarlijks elektragebruik van **45 huishoudens**.